

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1984/85: 18

om kvinnornas villkor på arbetsmarknaden m. m.

I betänkandet behandlas

- proposition 1984/85: 100 bilaga 12 (arbetsmarknadsdepartementet) anslagspunkt A 6,
- proposition 1984/85: 100 bilaga 15 (civildepartementet) anslagspunkt G 1,
- proposition 1984/85: 130 om kvinnornas villkor på arbetsmarknaden,
- elva motioner varav åtta från den allmänna motionstiden.

Sammanfattning

Utskottet godtar de åtgärder regeringen föreslår i proposition 1984/85: 130 för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden och tillstyrker 5 milj. kr. till anslaget Kommittéer m. m. utöver vad som anvisats i samband med budgetpropositionen 1985 (AU 1984/85: 11). Samtidigt avstyrker utskottet en kommittémotion från moderata samlingspartiet som yrkar avslag på medelsanvisningen. Moderata samlingspartiet reserverar sig på denna punkt. Även en motion om ytterligare medel för projektverksamhet avstyrks av utskottet. Vidare föreslås avslag på vpk:s kommittémotion om inriktningen av jämställdhetsarbetet. Vpk har lämnat en reservation i denna fråga.

Utskottet tillstyrker 2 090 000 kr. till anslaget Jämställdhetsombudsmannen m. m. och 2 250 000 kr. till anslaget Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Utskottet avstyrker de motioner som tar upp frågor i anslutning till dessa två anslag. Centerpartiet och folkpartiet har avlämnat en reservation beträffande anslaget till jämställdhetsombudsmannen (JämO). När det gäller anslaget till bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet har moderata samlingspartiet, centerpartiet och vpk avlämnat reservationer.

De motioner från allmänna motionstiden som utskottet behandlar rör följande frågor:

- Jämställdhetsarbetets organisation – res. (c)
- Opinionsbildning på jämställdhetsområdet – res. (c + fp)
- Utvärdering av flexitid – särskilt yttrande (fp)
- Forskningsprojekt om olikheterna och deras betydelse
- Jämställdhet för män
- Planering av övergången till informationssamhället
- Fler-kvinnliga chefer – res. (fp)

- Kvinnor i statliga styrelser och kommittéer – res. (c + fp), särskilt yttrande (m)
- Jämställdhetslagen – komplettering av lagen dels för att förhindra sexuella och andra trakasserier på arbetsplatsen, dels för rätt till tjänst efter tvist enligt jämställdhetslagen, dels att både kvinnor och män skall tjänstgöra i arbetsdomstolen och tingsrätterna när mål rörande jämställdhetslagen behandlas – res. och särskilt yttrande i vissa delar (fp)
- Utbildningsinsatser för kvinnor i samband med regionalpolitiska åtgärder res. (c + fp)

Motionerna har det gemensamt att de med sina olika förslag strävar mot ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Utskottet har förståelse för flera av motionernas syften men avstyrker samtliga yrkanden med hänvisning till bl. a. redan vidtagna åtgärder eller pågående utredningar.

Regeringens förslag

Proposition 1984/85: 100, bilaga 12, punkt A 6.

I propositionen föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Gradin att riksdagen till *Jämställdhetsombudsmannen m.m.* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 2 090 000 kr.

Proposition 1984/85: 100, bilaga 15, punkt G 1

I propositionen föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Holmberg att riksdagen till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 2 250 000 kr.

Proposition 1984/85: 130

I propositionen föreslår regeringen efter föredragning av statsrådet Gradin att riksdagen

dels till Kommittéer m.m. för budgetåret 1985/86 under tionde huvudtiteln utöver vad som föreslagits i proposition 1984/85: 100 bilaga 12 anvisar ytterligare 5 000 000 kr.,

dels bereds tillfälle att ta del av vad som anförts om åtgärder för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden.

Motionerna

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1984/85

1984/85: 779 av Birthe Sörestedt (s) och Maja Bäckström (s)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till förtydligande eller komplettering av jämställdhetslagen för att förhindra sexuella trakasserier.

1984/85:804 av Alexander Chrisopoulos m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

a) att det centrala stödet för fristående kvinnoorganisationer även öppnas för kvinnosammanslutningar inom de nationella riksförbunden,

b) att ett förslagsanslag på 2 000 000 kr. avsätts för stöd åt verksamhet bland invandrarkvinnor inom kvinnoorganisationer med huvudsakligen svenska medlemmar.

1984/85:2115 av Barbro Nilsson i Visby (m)

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag att till Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 2 250 000 kr.,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av det s. k. projektbidraget till kvinnoorganisationer i enlighet med vad som förordas i motionen.

1984/85:2128 av Margareta Winberg m. fl. (s)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts angående en programmatisk planering av övergången till informationssamhället samt därvid särskilt uppmärksamma kvinnornas utsatta situation.

1984/85:2172 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om en parlamentariskt sammansatt jämställdhetskommitté och om organisationen av jämställdhetsarbetet i regeringskansliet,

2. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts om tidsbestämda mål för en jämnare fördelning av kvinnor och män på statliga chefstjänster och i statliga kommittéer.

3. att riksdagen begär att regeringen låter utreda frågan om ändring av vissa angivna regler i jämställdhetslagen.

4. att riksdagen beslutar att det av regeringen för JämO:s verksamhet föreslagna anslaget höjs med 112 000 kr. för en skrivbitrådestjänst.

5. att riksdagen begär att regeringen uppdrar åt DELFA att utvärdera hittills vunna erfarenheter av flexitid.

6. att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts om ett forskningsprojekt om olikheterna och deras betydelse.

1984/85:2311 av Karin Andersson m. fl. (c)

I motionen yrkas

4. att riksdagen beslutar att anslaget i budgetpropositionen, bil. 15, G 1. Bidrag till kvinnoorganisationerna räknas upp med 500 000 kr. och i övrigt ger regeringen till känna vad i motionen sagts om ekonomiskt stöd till invandrarorganisationernas arbete.

Yrkandena 1–3 behandlas i betänkandet AU 1984/85: 11. Motiveringen till yrkandena återfinns i motion 1984/85: 2306.

1984/85: 2312 av Karin Andersson m. fl. (c)

I motionen yrkas

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen sagts om utbildningsinsatser för kvinnor i samband med regionalpolitiska åtgärder,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnorepresentation i statliga styrelser och kommittéer,

4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om männen och jämställdhetsarbetet.

5. att riksdagen begär att regeringen ger jämställdhetsombudsmannen i uppdrag att svara för information, opinionsbildning och dokumentation på hela jämställdhetsområdet och att hon får den personal som är nödvändig inom ramen för departementets samlade resurser för jämställdhetsarbete,

6. att riksdagen beslutar bemyndiga regeringen att överföra medel till anslaget under A 6. Jämställdhetsombudsmannen m. m.

Yrkande 1 behandlas i AU 1984/85: 11.

1984/85: 2653 av Gunnel Jonäng (c)

I motionen yrkas att riksdagen beslutar att till Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 2 450 000 kr.

Motioner med anledning av proposition 1984/85: 130

1984/85: 2982 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den offentliga sektorns betydelse för kvinnors möjlighet till arbete,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppvärdering av traditionella kvinnoyrken inom den offentliga sektorn,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förkortning av arbetsdagen till sex timmar och dess betydelse för jämlikhet och kvinnors villkor i arbetslivet,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av en forcerad utbyggnad av barnomsorgen.

1984/85: 2983 av Alf Wennerfors m. fl. (m)

I motionen yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående jämställdhet mellan könen.

2. att riksdagen avslår regeringens förslag att till Kommittéer m. m. för budgetåret 1985/86 under tionde huvudtiteln utöver vad som föreslagits i proposition 1984/85: 100 bilaga 12 anvisa ytterligare 5 milj. kr.

1984/85: 2984 av Karin Ahrlund (fp)

I motionen yrkas

1. att riksdagen beslutar att till Kommittéer m. m. för budgetåret 1985/86 under tionde huvudtiteln utöver vad som föreslagits i proposition 1984/85: 100 bilaga 12 anvisa ytterligare 10 000 000 kr.,

2. att riksdagen beslutar att projektverksamheten skall fortsätta under en treårsperiod.

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om nominering av personer till kommittéer och styrelser.

Bakgrund

Kvinnorna har ökat sin andel av arbetskraften från ca 37 % år 1963 till ca 47 % år 1984 enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU). Detta innebär att också den andel av kvinnorna som tillhör arbetskraften ökat från ca 54 % år 1963 till drygt 78 % år 1984. Kvinnor med barn under 16 år tillhör arbetskraften i högre grad än samtliga kvinnor i åldern 16–64 år. Andelen män i motsvarande ålder som förvärvsarbetar har däremot minskat från 90 % till 86 % under motsvarande tidsperiod. Om dessa tendenser håller i sig kommer sannolikt kvinnor och män att finnas i arbetskraften i lika stor utsträckning någon gång under 1990-talet.

Det är emellertid skillnader mellan kvinnors och mäns villkor i arbetslivet – skillnader som har betydelse för kvinnornas framtida sysselsättning. Det gäller framför allt yrkesval, arbetstider, kvalifikationsnivå och därmed också löner. Även om kvinnorna kommit in på manligt dominerade yrken, så är arbetsmarknaden fortfarande delad i en för kvinnor och en för män. Folk- och bostadsräkningen åren 1975 och 1980 visar också att kvinnorna håller fast vid sina traditionella yrkesval i högre grad än männen, men det finns regionala skillnader i kvinnors yrkesval beroende på arbetsmarknadsstrukturen (SOU 1984: 1 Sociala aspekter på regional planering).

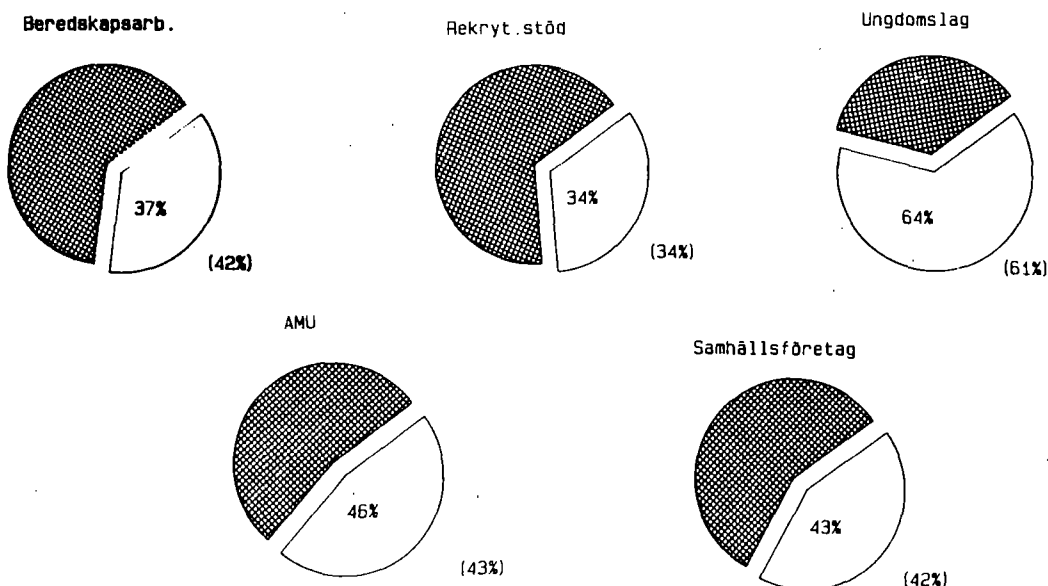
Tre fjärdedelar av kvinnorna återfinns inom yrkesområdena kontor, service, vård, affär och utbildning. Datoriseringen av arbetslivet innebär att många av dessa yrken kommer att försvinna eller få en annan inriktning. Vidare innebär den minskade utbyggnaden av den offentliga sektorn att antalet nyanställningar inom denna sektor inte blir lika omfattande som hittills. Den ökning av kvinnornas förvärvsfrekvens som skedde under 1970-talet berodde till stor del på den primär- och landstingskommunala expansionen. Slutligen kommer omstruktureringarna av industrin att innebära ökade krav på teknisk utbildning av arbetskraften. Detta kan komma

att ytterligare påverka kvinnornas möjligheter att bryta in på hittills mansdominerade yrkesområden.

Kvinnor söker sig ofta till yrkesområden som medger deltidarbete. Närmare hälften av samtliga sysselsatta kvinnor arbetar deltid, dvs. mindre än 35 timmar per vecka mot ca 7% av männen. Det kan samtidigt konstateras att kvinnorna under 1980-talet ökat sin arbetstid. Enligt AKU har andelen heltidsarbetande kvinnor ökat något liksom andelen kvinnor med lång deltid (20–34 timmar).

Kvinnorna drabbas av arbetslöshet i större omfattning än män. Under år 1984 var arbetslösheten bland kvinnor i genomsnitt 3,3% jämfört med 3% för männen (AKU). Kvinnorna utgjorde närmare hälften av de arbetslösa enligt såväl AKU:s som AMS statistik. En genomgång av antalet kvinnor i arbetsmarknadspolitiska åtgärder visar emellertid att kvinnorna inte fått del av framför allt beredskapsarbete och rekryteringsstöd i den omfattning som motsvarar deras andel av de arbetslösa. I riket totalt var i mars 1985 endast 37% av dem som var sysselsatta i beredskapsarbete kvinnor. Detta är en nedgång i jämförelse med tidigare år. Även när det gäller rekryteringsstöd var kvinnorna underrepresenterade i förhållande till deras andel av de arbetslösa. Endast 34% var kvinnor av dem för vilka rekryteringsstöd utgick i mars 1985. Förhållandet var det motsatta när det gäller ungdomslag, där flickorna dominerade markant (64%). Se figur.

Fördelning på kvinnor och män i de tre redovisade åtgärderna är bl.a. en bekräftelse på att kvinnor och män finns inom skilda yrkesområden. Bland beredskapsarbetena finns fortfarande ett stort inslag av bygg- och anläggningsarbeten samt naturvårdsarbeten vilka av tradition är manliga arbetsuppgifter. När det gäller rekryteringsstödet har detta främst varit inriktat mot industrin. Därmed har till största delen traditionellt manliga arbetsuppgifter varit aktuella. Slutligen bekräftas flickornas svagare ställning på arbetsmarknaden i ungdomslagen. Flickorna kommer inte i fråga i lika stor utsträckning som pojkarna när det gäller rekrytering till industrin. Dessutom avbryts inte de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna av militärtjänstgöring för flickorna. Ungdomslagen blir i stället ett vanligare alternativ för flickorna.

Kvinnor i åtgärder, mars 1985 (och 1984)

Kvinnornas andel av arbetslösheten enligt AKU: 47%

Utskottet

Allmänna utgångspunkter

I proposition 130 redovisas uppgifter om kvinnornas villkor på arbetsmarknaden. Därvid konstateras att på mindre än 20 år har enförsörjarfamiljen nästan försvunnit och tvåförsörjarfamiljen – eller ensamförsörjarfamiljen – blivit normen i Sverige. En majoritet av alla förvärvsarbetande kvinnor arbetar inom den offentliga sektorn. Utbyggnaden av en tjänstesektor i offentlig regi har inte bara skapat arbete åt en stor mängd kvinnor utan har också skapat de praktiska förutsättningarna för många andras förvärvsarbete.

Jämställdhetsministern anför vidare att en väsentlig uppgift för jämställdhetsarbetet är att verka för en arbetsmarknad som inte är uppdelad i en manlig och en kvinnlig del utan en där kvinnor och män i stället deltar i alla delar av arbetslivet på samma villkor och med lika möjligheter. Det finns emellertid en påtaglig risk att 1970-talets positiva utveckling mot ökad jämställdhet inte utan vidare kommer att fortgå. Dataeffektutredningens bild av datoriseringens möjliga konsekvenser för många traditionella

kvinnorbeten inom industrin, service och framför allt kontorsarbete understryker behovet av omedelbara offensiva åtgärder. Då tillväxten inom den offentliga sektorn nu sker i en långsammare takt kommer vissa grupper inte i samma utsträckning som tidigare att kunna beredas arbete inom den offentliga sektorn. Inom industri och privat tjänstesektor väntas däremot en ökad efterfrågan på kvalificerad arbetskraft. Kvinnorna har emellertid en förhållandevis svag ställning i konkurrensen om arbetena inom dessa sektorer. Deras utbildning och arbetslivserfarenhet hänför sig framför allt till vård- och servicesektorn. Jämställdhetsministern framhåller vidare att särskilda projektmedel på ett effektivt sätt kan bidra till en nödvändig vidareutveckling av jämställdhetsarbetet.

I proposition 1982/83: 150 (AU 30, rskr. 394) med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1983/84 m.m. (kompletteringspropositionen) aviserades en kampanj i syfte att få industrin att tidigare lägga ett kommande rekryteringsbehov och att utbilda för kommande behov av kvalificerad arbetskraft. För kampanjen anslogs 100 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Av dessa medel avsattes 10 milj. kr. till en delkampanj för att öka kvinnornas intresse för arbete och vidareutbildning inom industrin (*den s.k. 10-miljonerskampanjen*). Kampanjen genomfördes av arbetsmarknadsdepartementet i samråd med arbetsmarknadens parter. Inom kampanjens ram initierades bl. a. en rad datautbildningsprojekt riktade till kvinnor. Flera av projekten inom 10-miljonerskampanjen fortsätter nu i reguljär verksamhet.

I proposition 130 föreslår nu jämställdhetsministern att ytterligare projektmedel avsätts för ett fortsatt arbete med i huvudsak samma inriktning och uppläggning som 10-miljonerskampanjen. Utifrån helhetsperspektivet att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden föreslås projekt inom en rad olika områden från förskolan till alla nivåer i arbetslivet. I proposition 130 anges vissa riktlinjer för projektmedlens användning.

För projektverksamheten beräknas medel dels över social- och utbildningsdepartementets huvudtitlar, sammanlagt ca 6 milj. kr., dels bör medel beräknas över arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel under anslagen Kommittéer m.m. (5 milj. kr.) och Arbetsmarknadsutbildning. Av de medel som chefen för arbetsmarknadsdepartementet totalt beräknat på anslaget Arbetsmarknadsutbildning för budgetåret 1985/86 avses 4 milj. kr. disponeras för särskild projektverksamhet för att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

I en partimotion 2982 från vpk framhålls den offentliga sektorns betydelse för kvinnors möjlighet till arbete och behovet av en uppvärdering av traditionella kvinnoyrken inom den offentliga sektorn. I motionen anförts bl. a. att politiska åtgärder riktade mot den offentliga sektorn får direkta återverkningar på kvinnors möjligheter att förvärvsarbeta. Som en följd av att den offentliga sektorn slutat att växa minskar den traditionella kvinnoarbetsmarknaden och försämras den sociala servicen som är en förut-

sättning för det kvinnliga förvärvsarbetet. Vpk anser att samhället måste erkänna att man är villig att betala för den typ av omsorgsarbete som kvinnor utför. Vidare framhålls att arbetstidsfrågan är en nyckelfråga när det gäller jämställdheten mellan könen. En plan för nedtrappning av arbetstiden med siktet inställt på sex timmars arbetsdag bör utarbetas och genomföras. En sådan åtgärd skulle stärka kvinnornas ställning i arbetslivet och ge männen möjlighet att ta aktiv del i barnomsorg och hemarbete. I motionen betonas även vikten av en forcerad utbyggnad av barnomsorgen, eftersom det fortfarande är många barn som väntar på daghemsp plats. Frågan om en plan för en generell arbetstidsförkortning har även aktualiserats av vpk i motion 1984/85: 547. I denna motion åberopas ytterligare skäl till en arbetstidsförkortning.

I en kommittémotion 2983 från moderata samlingspartiet framhålls att det är i hemmet och skolan som grunden till jämställdhet måste läggas genom information, diskussion och praktisk tillämpning av jämställdhetsprincipen. Detta kan sedan prägla den vuxnes olika roller i livet. I skolan bör man stimulera flickor att bortse från traditionella könsroller vid val av utbildning och yrke. Inom företag måste man såväl från arbetsgivarnas som från arbetstagarnas sida acceptera och medverka till att antalet kvinnor i arbetsledande positioner ökar. Attitydförändringar är också nödvändiga inom organisationsvärlden.

Utskottet konstaterar att utvecklingen under framför allt 1970-talet har lett till att kvinnorna definitivt har befast sin position på arbetsmarknaden. Det råder i dag också bred politisk enighet om jämställdhetsmålen men det är delade meningar om medlen. För att förverkliga dessa mål gör en rad offentliga och enskilda organ olika insatser inom sina resp. områden. Trots det är enligt utskottets mening kvinnors och mäns villkor i samhället fortfarande alltför olika. Av föregående redovisning framgår bl. a. att kvinnor och män har skilda arbetstider, arbetar i skilda branscher och inom skilda yrken. Dessa olikheter kan framöver bli ännu mer markanta. Datoriseringen av arbetslivet, den minskade utbyggnaden av den offentliga sektorn och omstruktureringen av industrin är tre orsaker till att kvinnornas situation på arbetsmarknaden kan förändras. Kvinnor kommer att beröras olika bl. a. beroende på social bakgrund, utbildning och bostadsort. Det krävs därför omfattande åtgärder för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden. Dessa åtgärder måste enligt utskottets mening inriktas på att arbetsmarknaden inte fortsätter vara uppdelad i en kvinnlig och en manlig del utan en arbetsmarknad där kvinnor och män i stället deltar i alla delar av arbetslivet på samma villkor och med lika möjligheter. Detta innebär emellertid inte att de offensiva jämställdhetsåtgärderna enbart skall riktas mot arbetsmarknaden. De åtgärder som skall vidtas måste ske såväl i form av reguljära insatser som i form av projekt och spänna över ett mycket brett område. Det är frågan om insatser i förskolan, grund-, gymnasie- och högskolan och på olika områden i arbetslivet. Värderingar och

attityder till jämställdhet i arbetslivet grundläggs i tidig ålder. Jämställdhetsfrågan måste emellertid ständigt hållas aktuell så att den enskilde inte faller in i ett traditionellt könsrollstänkande som begränsar dennes möjligheter i arbetslivet och i samhället i övrigt. Med hänvisning till det nu anförda bör motion 2983 i den här aktuella delen inte föranleda någon åtgärd.

Som redovisats inledningsvis har utbyggnaden av den offentliga sektorn skapat arbete åt en stor mängd kvinnor. Utbyggnaden av barnomsorgen har varit en nödvändig förutsättning för den ökade förvärvsfrekvensen bland småbarnsföräldrarna. I proposition 1984/85:209 Förskola för alla barn tas bl. a. frågan upp om utbyggnaden av barnomsorgen. Propositionen har hänvisats till socialutskottet och kommer att behandlas av riksdagen hösten 1985. En generell förkortning av den dagliga arbetstiden med målet sex timmar per dag skulle också underlätta småbarnsföräldrarnas möjlighet att kombinera förvärvsarbete med god omsorg om barnen. En undersökning som genomfördes av delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA) år 1984 visade att en bättring av levnadsstandarden prioriteras av många heltidsarbetande kvinnor och män framför ökad privat konsumtion. Föräldraledighetslagen ger emellertid småbarnsföräldrar möjlighet att förkorta sin arbetstid med ersättning för inkomstbortfall. Enligt utskottets mening är det angeläget att föräldrarna stimuleras till att fördela denna ledighet mer jämlikt än vad som skett hittills. En jämnare fördelning av föräldraledigheten skulle dels förbättra kvinnornas ställning på arbetsmarknaden, dels också ge männen förmånen till mer aktiv del i barnomsorg och hemarbete. Bland frågor som enligt regeringens direktiv särskilt skall tas upp av DELFA kan nämnas åtgärder inom exempelvis familjepolitiken som kan bidra till en jämnare fördelning mellan föräldrarna av förvärvsarbete, hemarbete och vård av barn samt frågor om en generell arbetstidsförkortning. Genom ett aktivt jämställdhetsarbete inom alla delar av samhällslivet ökar möjligheterna för en praktisk tillämpning av jämställdhetsprincipen i de enskilda familjerna. Utskottet instämmer således i huvudsak med de tankar som förs fram i motion 2982 som dock inte bör föranleda några åtgärder från riksdagens sida. Motion 547 kommer utskottet att behandla hösten 1985 i samband med övriga arbetstidsfrågor.

I det föregående har redovisats att vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte har kommit kvinnorna till del i den omfattning som motsvarar deras andel av de arbetslösa. Utskottet anser det ytterst angeläget att planeringen av de *arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inriktas på att kvinnorna* kan få del av dessa i den omfattning som motsvarar deras andel av de arbetslösa. Det är samtidigt angeläget att ytterligare försök görs att i samband med arbetsmarknadspolitiska åtgärder bredda kvinnornas arbetsmarknad. I sammansättningen av arbetsuppgifter för ungdomslagen bör detta särskilt uppmärksammas. I ungdomslagen återfinns många flickor som ännu inte blivit klara över sitt framtida yrkesval. Det kan därför vara

lämpligt att stimulera dessa flickor till att pröva otraditionella arbetsuppgifter.

Utskottet har med tillfredsställelse noterat att AMS under år 1984 antagit ett nytt program för jämställdhet mellan kvinnor och män. Styrelsens ambition är enligt programmet att arbetet för jämställdhet skall gå som en röd tråd genom verksamheten. Utskottet förutsätter att genomförandet av AMS jämställdhetsprogram samt de projekt som anmäls i propositionen om AMU och om särskilda jobbsökarklubbar för flickor i ungdomslag skall medverka till att bredda kvinnornas arbetsmarknad. Särskilt inriktade projekt som syftar till att kvinnor i större utsträckning får del av beredskapsarbete och rekryteringsstöd är enligt utskottets mening också angelägna. Vid såväl anvisning till beredskapsarbete som vid val av lämplig AMU bör kvinnor stimuleras till att pröva otraditionella yrken.

Projektverksamhet under anslaget Kommittéer m. m.

I proposition 130 hemställs att riksdagen anvisar *5 milj. kr. för projektverksamhet under anslaget Kommittéer m. m.*

Alf Wennerfors m. fl. (m) yrkar i motion 2983 avslag på regeringens förslag om särskilda projektmedel. Som skäl för avslag anges att jämställdhetsansträngningar måste vara en integrerad del av varje myndighets, företags och organisations verksamhet. Det är vidare otillfredsställande att riksdagen inte bereds tillfälle att ta ställning till kriterierna för vilka projekt som bör komma i åtnjutande av statsbidrag.

I motion 2984 yrkar Karin Ahrland (fp) att 5 milj. kr. utöver de i propositionen föreslagna 5 milj. kr. anslås till projektverksamhet. Karin Ahrland pekar på ytterligare projekt som är av betydelse. Som exempel framhålls projekt som syftar till att uppnå en jämnare könsfördelning inom data-branschen, utbildningar för deltidsarbetande kvinnor och åtgärder för kvinnor som är arbetslösa eller undersysselsatta i glesbygder. I motionen yrkas också att projektverksamheten skall fortsätta under en treårsperiod.

Utskottet anser att en viktig uppgift i jämställdhetsarbetet är att verka för en arbetsmarknad som inte är uppdelad i en kvinnlig och manlig del. Målet måste i stället vara att kvinnor och män deltar i alla delar av arbetslivet på samma villkor och med lika möjligheter. Den genomförda 10-miljonerskampanjen och andra projekt som har bedrivits sedan 1970-talets början har visat att mycket goda resultat kan uppnås genom särskilda projektinsatser. Enligt utskottets mening bör även fortsättningsvis jämställdhetsarbetet i huvudsak bedrivas inom ramen för det ordinarie arbetet i myndigheter och organisationer. Jämställdhetsplaner och jämställdhetsansvariga på olika nivåer ger goda förutsättningar för att jämställdheten skall kunna utvecklas på ett effektivt och målmedvetet sätt. Erfarenheterna visar emellertid att särskilda projektmedel på ett effektivt sätt kan bidra till en nödvändig vidareutveckling av jämställdhetsarbetet. I propositionen

redovisas ett antal projekt som är aktuella. Listan över projekt kan göras ännu längre vilket också anförts i motion 2984. I sådant fall måste ytterligare medel avsättas för projektverksamhet vilket också föreslås i motionen. Utskottet ansluter sig emellertid till den nivå och inriktning på projektverksamhet som föreslås i propositionen. Regeringen har i kompletteringspropositionen 1984/85: 150 återkommit till riksdagen med förslag om ytterligare medel till i sammanhanget aktuell arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1985/86. Syftet med motion 2984 är därmed tillgodosett, och motionen bör inte föranleda någon åtgärd. Motion 2983 i motsvarande del bör dock avslås.

Anslag till Jämställdhetsombudsmannen (Prop. 1984/85: 100 bil. 12)

Regeringen föreslår riksdagen att till jämställdhetsombudsmannen (JämO) m. m. för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 2 090 000 kr. I detta anslag är även medelsbehovet för jämställdhetsnämnden inräknat.

I två motioner tas frågan upp om anslag till JämO. I folkpartiets partimotion 2172 yrkas att det föreslagna anslaget till JämO höjs med 112 000 kr. för en skrivbiträdestjänst. I centerpartiets kommittémotion 2312 framhålls att JämO:s verksamhet är viktig och någon nedskärning av anslaget i enlighet med huvudalternativet inte bör ske. Riksdagen bör bemyndiga regeringen att överföra medel för anslaget Kommittéer m. m. till anslaget Jämställdhetsombudsmannen.

JämO har i sin anslagsframställning till regeringen påtalat behovet av personalförstärkning och att huvudalternativet inte bör tillämpas. Utskottet anser i likhet med motionärerna att JämO:s verksamhet är viktig och bör bedrivas med en i stort sett oförändrad verksamhet.

De budgetmässiga överväganden som regeringen har gjort godtas emellertid av utskottet. Det innebär att några ytterligare medel utöver de av regeringen föreslagna inte bör anvisas till JämO. När det gäller förslaget i motion 2312 om att regeringen bör få bemyndigande att överföra medel från anslaget A 2 Kommittéer m. m. har utskottet i det föregående tillstyrkt medel för särskilda jämställdhetsprojekt. Utskottet har också kunnat notera att inom det anslaget har medel redan reserverats för forskning, utredning och utveckling vad avser bl. a. jämställdhetsfrågor. Anslaget för kommittéer m. m. för budgetåret 1985/86 har utskottet behandlat i betänkandet AU 1984/85: 10. Utskottet tillstyrker regeringens förslag beträffande anslag för JämO och avstyrker motionerna 2172 och 2312 i motsvarande delar.

Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (Prop. 1984/85: 100 bil. 15)

I proposition 1984/85: 100 bil. 15 under punkt G 1 föreslår regeringen att riksdagen till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1985/86 skall anvisa ett förslagsanslag av 2 250 000 kr.

I motion 2115 yrkar Barbro Nilsson i Visby (m) avslag på regeringens förslag om bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Motionären yrkar också att projektbidragen till kvinnoorganisationerna omformas till ett generellt bidrag till de icke-politiska kvinnoorganisationerna.

I en kommittémotion 2311 från centerpartiet yrkas att det här aktuella anslaget räknas upp med 500 000 kr. för stöd åt kvinnosektionerna inom invandrarorganisationerna. Även i vpk:s kommittémotion 804 yrkas att det centrala stödet öppnas för kvinnosammanslutningar inom invandrarorganisationerna. I motion 804 yrkas också att ett förslagsanslag på 2 milj. kr. inrättas för stöd åt verksamhet bland invandrarkvinnor inom kvinnoorganisationer med huvudsakligen svenska medlemmar.

Även i motion 2653 av Gunnel Jonäng (c) yrkas en höjning av anslaget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Som motiv för höjningen anförts inflationsutvecklingen.

Vid riksdagsbehandling våren 1984 av bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet yrkades från moderata samlingspartiet i likhet med innevarande år avslag på förslaget om bidrag till kvinnoorganisationerna. Även yrkandet om att projektbidragen bör omformas till ett generellt bidrag till de icke-politiska kvinnoorganisationernas centrala verksamhet behandlades under våren 1984. Utskottet avstyrkte inledningsvis yrkandet om avslag på anslaget med samma motiv som vid införandet av bidraget våren 1982. Utskottet ansåg då att kvinnoorganisationerna är betydelsefulla i samhället och det kan inte godtas att dessa organisationer i motsats till andra jämförbara folkrörelser skulle stå utan någon form av statligt stöd. I motion 2115 har inte anförts några nya omständigheter som skulle motivera en ändrad ståndpunkt från utskottets sida. Motion 2115 i motsvarande del avstyrks. Med detta ställningstagande saknas anledning att närmare gå in på motionens andra yrkande att omforma projektbidraget till ett stöd av generell karaktär. Riksdagen bör således avslå även denna del av motion 2115.

I två motioner 2311 och 804 föreslås att anslaget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet får användas för stöd åt kvinnosektionerna inom invandrarorganisationerna. I motion 2311 föreslås också att anslaget höjs med 500 000 kr. för detta ändamål.

Utskottet behandlade ett liknande yrkande våren 1984. Utskottet hänvisade då till att frågan om den framtida utformningen av anslaget Åtgärder för invandrare prövades av den invandrapolitiska kommittén. Detta arbete är nu slutfört. Utskottet har nu erfarit att en proposition i anslutning till kommitténs slutbetänkande bereds inom regeringskansliet. Propositionen kommer att lämnas till riksdagen senare under året. Frågan om stöd till särskilda invandrarprojekt kommer enligt vad utskottet erfarit också att beredas vidare. Resultatet av denna beredning bör inte föregripas med åtgärder av det slag som föreslås i motionerna. Utskottet avstyrker således motionerna 2311 och 804 i motsvarande delar.

I motion 804 yrkas även att 2 milj. kr. avsätts för stöd till verksamhet bland invandrarkvinnor inom kvinnoorganisationer med huvudsakligen svenska medlemmar. Med anledning av den beredning av frågan om stöd till invandrarprojekt som hänvisats till ovan är utskottet inte berett att föreslå att det anvisas medel till projektbidrag av detta slag vid sidan av den medelstilldelning som sker över det nyssnämnda anslaget Åtgärder för invandrare. Utskottet avstyrker således motionen 804 även i denna del.

Motion 2653 om att anslaget till kvinnoorganisationerna bör höjas ytterligare med 200 000 kr. för att inte urholkas i värde kan utskottet inte tillstyrka. Regeringens förslag innebär en uppräknings med 150 000 kr. från innevarande budgetår. Anslaget har räknats upp beroende på dels att vissa organisationer kan öka sitt medlemsantal, dels att någon ny organisation kan komma att uppfylla bidragsvillkoren. Utskottet finner denna avvägning tillfredsställande och tillstyrker därför regeringens förslag. Motion 2653 avstyrks.

Övriga motioner om jämställdhetsarbetet

Jämställdhetsarbetets organisation

I motion 2172 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) tas frågan upp om *jämställdhetsarbetets organisation*. Motionärerna anser att den parlamentariska jämställdhetskommitté som tillsattes i samband med regeringsskiftet år 1976 hade en viktig roll som utredningsorgan, opinionsbildare och som samordnare av jämställdhetsarbetet. I samband med regeringsskiftet år 1982 avvecklades kommittén. I stället inrättades ett jämställdhetssekreteriat på arbetsmarknadsdepartementet. Dessutom tillsattes en delegation för jämställdhetsforskning – JÄMFO – och ett rådgivande organ, Jämställdhetsrådet, där bl. a. de politiska partierna och en rad organisationer ingår. En följd av denna förändring blev att jämställdhetskommitténs utåtriktade arbete försvann och den parlamentariska förankringen försvagades starkt. Enligt motionärerna talar erfarenheterna under den gångna mandatperioden för en återgång till ett system med en parlamentariskt sammansatt jämställdhetskommitté. Vidare ifrågasätts om jämställdhetsfrågorna i framtiden skall behandlas i arbetsmarknadsdepartementet. Frågorna berör alla departement och ansvaret borde därför vara placerat inte i något enskilt fackdepartement utan i ett övergripande organ, förslagsvis statsrådsberedningen.

Frågan om jämställdhetsarbetets organisation har varit föremål för riksdagens uppmärksamhet sedan början av 1970-talet. Senast hösten 1984 i betänkandet AU 1984/85: 8 behandlades en motion om parlamentariskernas direkta inflytande på jämställdhetsarbetet. Utskottet konstaterade därvid att den nuvarande organisationen har inneburit en effektivisering av regeringens jämställdhetsarbete. Det i motionen nämnda jämställdhetsrådet ger dessutom frågorna en bredare förankring. De politiska partierna är också representerade i delegationen för jämställdhetsforskning (JÄMFO). Ut-

skottet vill även nu betona att de politiska partierna har viktiga uppgifter i dessa båda organ. Utskottet har fortfarande uppfattningen att det parlamentariska inflytandet i jämställdhetsarbetet är väl tillgodosett i nuvarande organisation. Utskottet avstyrker motion 2172 i den här aktuella delen.

Opinionsbildning på jämställdhetsområdet

Karin Andersson m. fl. (c) anser i motion 2312 att omorganisationen av jämställdhetsarbetet, som regeringen genomfört, har inneburit att opinionsbildningsarbetet helt fallit bort. Det behövs en dokumentationscentral för alla som arbetar med jämställdhetsfrågor. I motionen yrkas att regeringen ger jämställdhetsombudsmannen i uppdrag att svara för information, opinionsbildning och dokumentation på hela jämställdhetsområdet och att hon får den personal som är nödvändig inom ramen för departementets samlade resurser för jämställdhetsarbetet.

Utskottet behandlade hösten 1984 en motion med samma yrkande (AU 1984/85: 8). Utskottet framhöll då att det är viktigt att skapa opinion i olika jämställdhetsfrågor. Statsmakterna är särskilt lämpade för denna betydelsefulla uppgift. I den nuvarande organisationen är opinionsbildning i första hand uppgifter för JämO, JÄMFO och jämställdhetssekretariatets uppgift. I proposition 1984/85: 130 redovisar jämställdhetsministern jämställdhetsprojekt från förskolan till olika delar av arbetslivet. I propositionen anges även att den typ av åtgärdsinriktade branschstudier som JämO utfört bör stimuleras ytterligare. Utskottet förutsätter att de projekt och åtgärder som anmäls i propositionen dokumenteras samt att erfarenheterna sprids.

Utskottet vill även framhålla det viktiga informationsarbete som bedrivs av olika myndigheter såsom SÖ, AMS och socialstyrelsen. Som anmälts ovan har AMS utarbetat ett särskilt jämställdhetsprogram. Under våren 1985 bedriver också arbetsmarknadsverket en särskild informationskampanj om jämställdhet på arbetsmarknaden i hela landet.

Kravet på ett utåtriktat informations- och opinionsarbete är således väl tillgodosett. Utskottet avstyrker motion 2312 i motsvarande del.

Uppdrag åt DELFA att utvärdera flexitid

I motion 2172 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) framhålls att såväl kvinnor som män måste kunna kombinera yrkesarbete med omsorg om hem och barn. Detta innebär att arbetslivet måste organiseras så att människor bättre än nu kan förena betalt arbete med uppgifter i hem och samhälle. Folkpartiets strävan är att få ett samhälle som ger både större flexibilitet för den enskilde och fortsatt möjlighet att sänka det totala antalet förvärvsarbetstimmar. Målet på sikt bör vara förkortad arbetstid för alla. Men redan nu bör enligt motionärerna större flexibilitet och anpassning av individens önskemål genomsyra arbetslivet. En utvärdering av erfarenheterna från den redan nu tillämpade flexitiden vore av värde. I motionen yrkas därför att DELFA ges i uppdrag att göra en sådan utvärdering.

Regeringens direktiv (1983: 12) till DELFA innebär att arbetet med analyser av utvecklingen på arbetstidsområdet skall inriktas på bl. a. jämställdhet mellan kvinnor och män. När det gäller frågan om flexibla arbetstidslösningar har DELFA avlämnat rapporterna Flexibla arbetstider – på gott och ont, (Rapport nr 11) och På väg mot valfrihetens samhälle av Gösta Rehn. Dessutom anordnar delegationen under våren 1985 ett särskilt seminarium där frågor om flexibla arbetstidslösningar skall behandlas.

Utskottet finner således att frågan om flexibel arbetstid redan har aktualiserats av DELFA på olika sätt. Motion 2172 i motsvarande del bör därför inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Forskningsprojekt om olikheterna mellan kvinnor och män

I motion 2172 anføres vidare att jämställdhet mellan könen innebär kort uttryckt att kvinnor och män skall ha samma rättigheter och samma skyldigheter. Samtidigt ger den vardagliga verkligheten ständigt bevis på att åtminstone genomsnittskvinnan i speciella situationer reagerar och handlar annorlunda än genomsnittsmannen. Genom forskning vet man att detta i stor utsträckning har sin grund i påverkan från omgivningen alltifrån födseln, men man vet inte lika mycket om vilken betydelse eller inverkan de små fysiska skillnaderna kan ha eller har. Motionärerna yrkar att JÄMFO får i uppdrag att starta ett forskningsprojekt om olikheterna mellan kvinnor och män och dessas betydelse.

När det gäller skillnaden mellan kvinnor och män är frågan vad som följer av biologiska och fysiska skillnader. Vilka sociala, psykiska och andra konsekvenser får dessa skillnader och påverkar de kvinnors och mäns roller i samhällslivet. Utskottet bedömer att dessa frågor måste behandlas i ett vidare sammanhang där skillnaderna i kvinnors och mäns förutsättningar och villkor i hela samhällslivet tas upp. Dessa frågeställningar kan bli aktuella i bl. a. det forskningsprogram som JÄMFO har i uppdrag att utarbeta om kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Enligt vad utskottet erfarit skall detta program presenteras i början av september 1985. Utskottet anser att detta program bör avvaktas varför motion 2172 i motsvarande del inte bör föranleda någon åtgärd.

Jämställdhet för män

Karin Andersson m. fl. (c) tar i motion 2312 upp frågan om männen i jämställdhetsarbetet. Informationen och opinionsbildningen i jämställdhetsfrågor bör enligt motionärerna ha som utgångspunkt att ändra hem- och yrkesrollerna för både kvinnor och män.

Utskottet vill liksom hösten 1984 (AU 1984/85: 8) framhålla att det jämställdhetsarbete som nu bedrivs bl. a. syftar till förändringar av det slag som motionen tar upp. Insatser med denna inriktning görs inom nästan alla samhällssektorer. En viktig uppgift för det framtida arbetet har arbetsgruppen om männens roll i jämställdhetsarbetet, som jämställdhetsministern

tillsatte i oktober år 1983. Arbetsgruppen skall inom kort avsluta sitt arbete och presentera ett idéprogram. Med hänsyn härtill och då det pågående jämställdhetsarbetet i huvudsak har den inriktning som anges i motionen är det inte påkallat att göra någon ytterligare åtgärd med anledning av densamma. Utskottet anser att motion 2312 i motsvarande del inte behöver föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Planering av övergång till informationssamhället

I motion 2128 av Margareta Winberg m.fl. (s) påtalas behovet av en programmatisk planering av övergången till informationssamhället och att i detta sammanhang särskilt uppmärksamma kvinnornas utsatta situation. Kvinnorna som grupp är den mest sårbara vid införandet av ny teknik eftersom de finns inom ett fåtal yrken som nu står inför den mikroelektro-niska revolutionen. Kvinnors låga fackliga och politiska aktivitet sägs medverka till att minska deras möjlighet till inflytande vid omstrukturering enligt motionärerna. I motionen tas också upp de möjligheter till distansarbete som den nya tekniken erbjuder. Sådant arbete kan organiseras på olika sätt. Distansarbete som innebär en "dataapparat på köksbordet" bör motarbetas, eftersom denna typ av sysselsättning motverkar arbetets djupare innebörd för människorna och samhället.

Dataeffektutredningen behandlade i sitt slutbetänkande (SOU 1984: 20) Datorer och arbetslivets förändringar effekter för sysselsättningen och arbetsmiljön vid införandet av ny teknik. Utredningen underströk bl.a. behovet av en regional spridning av den nya tekniken. I förslagen betonades vidare att krav på en god arbetsmiljö i vid bemärkelse måste beaktas när ny teknik införs samt att särskild uppmärksamhet bör riktas mot grupper, som direkt kan komma att beröras av den strukturförändring som datoriseringen innebär.

Dataeffektutredningen fick genom tilläggsdirektiv år 1982 i uppdrag att särskilt studera kvinnornas arbetsmarknadssituation i samband med datorisering. Uppdraget presenterades i en sekretariatsrapport (Ds A 1983: 9) Kontorsautomation och kvinnors framtida arbetsmarknad. Motionärernas farhågor bekräftas i rapporten. Av denna framgår att särskilt lågutbildade kvinnor med rutinarbetsuppgifter inom såväl industrin som på kontoren riskerar att påverkas negativt av den omställnings- och anpassningsprocess som den tekniska utvecklingen i kombination med den könsuppdelade arbetsmarknaden kan ge upphov till under de kommande åren. Utredningen föreslog att ett särskilt åtgärdsprogram utformas för att underlätta omställnings- och anpassningsprocessen.

Regeringen har uppmärksammat kvinnors behov av datautbildning. Inom ramen för arbetsmarknadsdepartementets kampanj "Fler kvinnor till industrin" skedde under budgetåret 1983/84 en rad datautbildningsprojekt riktade till kvinnor. Sammanlagt har 1,3 milj. kr. satsats på datautbildningsprojekt.

Utskottet anser att det är mycket angeläget att vidta förebyggande åtgärder för att förhindra arbetslöshet, försämrade arbetsförhållanden och utarmning av arbetsuppgifter i samband med att ny teknik införs. Utskottet finner de insatser mycket betydelsefulla som arbetsmarknadsdepartementet gjort. Det är väsentligt att arbetstagargrupper som berörs av den nya tekniken får introduktion och utbildning inom dataområdet. För kvinnornas del är det emellertid också betydelsefullt att bryta det traditionella yrkesvalet. Det jämställdhetsarbete som sker i samband med att den nya tekniken införs måste enligt utskottets mening inriktas på att bredda kvinnornas arbetsmarknad. Den projektverksamhet som redovisas i proposition 1984/85: 130 syftar bl. a. till detta. I propositionen anmäls även att jämställdhetsministern avser att tillsätta en arbetsgrupp som bl. a. skall få i uppdrag att göra en särskild analys av kvinnornas villkor i samband med industrins förnyelse. Utskottet förutsätter att denna arbetsgrupp även lämnar förslag till erforderlig komplettering av de åtgärdsprogram som redan finns framtagna. Utskottet finner således ingen anledning att vidta några särskilda åtgärder i anledning av motion 2128, som därför avstyrks.

Kvinnor på ledande poster

I tre motioner föreslås olika åtgärder för att underlätta för kvinnor att bli chefer eller ledamöter i statliga kommittéer och styrelser.

Bengt Westerberg m. fl. (fp) anför i motion 2172 att i många andra västländer är det betydligt vanligare med kvinnor i ledande befattningar än det är i Sverige. Förhållandena i Sverige måste förbättras. *Fler kvinnliga chefer* skulle medföra ett bättre samhälle både mänskligt och ekonomiskt. Det bör nu vara dags att göra upp konkreta tidsbestämda mål för en jämnare fördelning av kvinnor och män på statliga chefstjänster.

Utskottet behandlade hösten 1984 (AU 1984/85: 8) en liknande motion om ökad chefsrekrytering. Utskottet framhöll då betydelsen av fler kvinnor på chefsbefattningar och hänvisade till att arbetsgivarna enligt jämställdhetslagen skall bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja jämställdhet i arbetslivet. Vidare konstaterade utskottet att det finns ingenting som hindrar att jämställdhetsombudsmannen tar upp överläggningar med arbetsgivare om ökad chefsrekrytering bland kvinnor. Tidsbestämda mål och i tiden angivna kontrollstationer såsom föreslås i motionen kan ofta vara ett lämpligt sätt att nå ett konkret önskat mål. Utskottet finner inget hinder för att man inom ramen för det ordinarie jämställdhetsarbetet sätter upp sådana mål. Med hänsyn till det nu anförda kan det inte anses påkallat med någon åtgärd med anledning av motion 2172 i förevarande del.

I samma motion yrkas även tidsbestämda mål för en jämnare fördelning mellan kvinnor och män i *statliga kommittéer*. Frågan om ökad kvinnorepresentation tas även upp i motion 2312 av Karin Andersson m. fl. (c) och i motion 2984 av Karin Ahrlund (fp). I de båda senare motionerna föreslås

tillämpning av tidigare praxis som innebar att organisationer och myndigheter uppmanades att nominera två namn, en kvinna och en man, till uppdrag i statliga styrelser, kommittéer m. m. som tillsätts av regeringen. Därigenom ökar möjligheterna till en jämnare könsfördelning vid den slutliga utnämningen.

Ett liknande yrkande behandlades av utskottet hösten 1984 (AU 1984/85: 8). Därvid kunde då konstateras att kvinnor är klart underrepresenterade i det offentliga utredningsväsendet och att metoden med två namn i huvudsak har övergivits. Utskottet ansåg emellertid att någon särskild åtgärd inte var erforderlig eftersom jämställdhetsministern hade haft överläggningar med arbetsmarknadens parter för att komma till rätta med problemet.

Utskottet har nu i proposition 1984/85: 130 kunnat notera att jämställdhetsministern fortfarande har frågan aktuell. I propositionen anmäler ministern att hon har tagit initiativ till en kartläggning av vilka åtgärder som kan vidtas för att kvinnorepresentationen skall kunna stärkas. En viktig uppgift inom ramen för kartläggningen blir att överlägga med arbetsmarknadens parter och andra organisationer om hur nomineringar av kvinnor skall kunna öka.

Dessutom har jämställdhetsministern i ett anförande, vid Nordiska rådets session i Reykjavik den 8 mars 1985, anmält att en utredning skall tillsättas om kvinnorepresentation. I anförandet hänvisade ministern till det system som används i Norge. Detta system innebär att det till statliga kommittéer och utredningar skall nomineras både en kvinna och en man till varje post. Någon åtgärd med anledning av motionerna är av dessa skäl enligt utskottet inte erforderlig. Motionerna 2172, 2312 och 2984 i motsvarande delar bör därför avslås.

Jämställdhetslagen

Skydd mot trakasserier

I motion 2172 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkas utredning av vissa regler i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet. Enligt motionärerna är det inte acceptabelt att personer som använt sig av jämställdhetslagen i efterhand får utstå trakasserier för detta på sin arbetsplats.

I motion 779 av Birthe Sörestedt (s) och Maja Bäckström (s) yrkas förslag till förtydligande eller komplettering av jämställdhetslagen för att förhindra sexuella trakasserier på arbetsplatser.

Motsvarande yrkanden var aktuella hösten 1984 (AU 1984/85: 8). Utskottet ansåg då att det inte i första hand är genom lagstiftning som problem av detta slag bör angripas. Det bör vara en uppgift för parterna på arbetsplatsen att se till att trakasserier av olika slag inte inträffar. Det effektivaste skyddet mot trakasserier och annan könsdiskriminering är ett

aktivt jämställdhetsarbete på arbetsplatserna. Utskottet vidhåller sin uppfattning och förutsätter att såväl JämO som regeringen uppmärksamhet följer frågorna. Motionerna 779 och 2172 i aktuell del bör därför avslås.

Rätt till tjänst efter tvist enligt jämställdhetslagen

Bengt Westerberg m. fl. (fp) påtalar i motion 2172 att som jämställdhetslagen nu är skriven får den person som missgynnats på grund av kön rätt till ideellt skadestånd. Däremot får hon inte rätt till det tvisten egentligen rör, nämligen tjänsten. På den statliga arbetsmarknaden är denna fråga delvis löst genom besvärsmått. Även om det också kan anföras skäl för att inte ha samma regler i enskild som offentlig tjänst finns det all anledning att uppmärksamma detta problem. Motionärerna anser att frågan är så viktig att den bör utredas.

En liknande motion behandlades hösten 1984 (AU 1984/85:8). Denna motion avstyrktes av utskottet, som bl. a. ansåg att en rätt till en anställning för den som blivit diskriminerad kan få oönskade konsekvenser för tredje man. Den som genom det diskriminerande beslutet har fått anställningen skulle drabbas om beslutet i efterhand kunde förklaras ogiltigt, i synnerhet om han eller hon har lämnat en annan anställning. Utskottet ansåg vidare att det är svårt att se möjligheten att mer generellt göra anställningsbeslut villkorade i avvaktan på en eventuell efterprovning med stöd av jämställdhetslagen. Utskottet vidhåller denna och övriga bedömningar som gjordes i AU 1984/85:8 på denna punkt. Motion 2172 i här refererade del avstyrks.

Arbetsdomstolens sammansättning i jämställdhetsmål

I motion 2172 tas ytterligare en fråga upp där motionärerna yrkar en utredning om ändring av jämställdhetslagen. Frågan gäller arbetsdomstolens sammansättning vilken för närvarande är mycket ojämn vad avser könsfördelning. SAF, Kommunförbundet, Landstingsförbundet och LO har inte någon kvinnlig representant i arbetsdomstolen. Enligt motionärerna bör jämställdhetslagen kompletteras med en bestämmelse om att både kvinnor och män bör tjänstgöra när mål som rör jämställdhetslagen behandlas. Även tingsrätterna bör vara sammansatta av både män och kvinnor när frågor om könsdiskriminering behandlas.

Utskottet behandlade även denna fråga hösten 1984 (AU 1984/85:8). Därvid gjordes en redovisning av reglerna för arbetsdomstolens sammansättning. Utskottet anförde i detta sammanhang att det finns åtskilliga i det närmaste självklara skäl som talar för att såväl kvinnor som män deltar i den dömande verksamheten. Motionen föranledde dock inte någon åtgärd från riksdagens sida eftersom sammansättningen av svenska domstolar hittills inte har fått påverkas av den sak som ett mål gäller. Vidare anfördes att det är en viktig princip att varje ledamot i en domstol deltar som objektiv och obunden domare och inte som representant för en part.

Utskottet betonade emellertid samtidigt vikten av att jämställdhetsaspekten beaktas vid rekryteringar av ledamöter till arbetsdomstolen samt att arbetsmarknadens parter tar sitt ansvar i detta sammanhang. Utskottet vidhåller dessa ställningstaganden i frågan om arbetsdomstolens och tingsrätternas sammansättning i jämställdhetsmål. Samtidigt har utskottet med tillfredsställelse noterat att vid den senaste utnämningen av ledamöter till arbetsdomstolen har regeringen beaktat jämställdhetsaspekten genom att ytterligare två kvinnor utsetts till ledamöter i domstolen. Motion 2172 avstyrks i motsvarande del.

Utbildningsinsatser för kvinnor i samband med regionalpolitiska åtgärder

I motion 2312 av Karin Andersson m. fl. (c) anförts att regionalpolitiken är ett viktigt jämställdhetsinstrument. Skillnaderna i kvinnors förvärvsfrekvens mellan storstadsområden och glesbygd är stora. Motionärerna påtalar att det tyvärr händer att företag beviljas dispens från villkor som ställs för att få lokaliseringssöd, nämligen att minst 40 % av vartdera könet skall rekryteras vid en företagsexpansion. Motivet för dispens från att anställa kvinnor är att det oftast inte finns några utbildade kvinnor att tillgå. I motionen yrkas därför om utbildningsinsatser för kvinnor i samband med regionalpolitiska åtgärder.

Utskottet är i likhet med motionärerna angeläget om ökade insatser för att kvinnor i glesbygd och i regionalpolitiskt prioriterade områden skall få sysselsättning.

Arbetsmarknadsutbildningen (AMU) har här en betydelsefull uppgift. Ett antal länsarbetsnämnder har i sin planering av AMU försökt att ha en viss framförhållning på detta område. I proposition 1984/85: 130 framför jämställdhetsministern att ökade ansträngningar bör göras för att bryta det traditionella yrkesvalet inom AMU. Utskottet instämmer i detta förslag. En sådan inriktning av AMU kan också underlätta för kvinnor i glesbygd att finna sysselsättning.

Länsstyrelserna har också fått i uppdrag att i sitt samordnande planeringsansvar i ökad utsträckning uppmärksamma att åtgärder vidtas på regional nivå för att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden. Vidtagna och planerade åtgärder skall analyseras och redovisas dels i samband med länsstyrelsernas prognos för befolknings- och sysselsättningsutveckling, som lämnas till regeringen under våren 1985, dels i samband med länsrapporterna hösten 1985.

När det gäller könskvotering i samband med regionalpolitiskt stöd har utskottet noterat att jämställdhetsministern i nämnda proposition anser att det är väsentligt att utvärdera effekterna av denna könskvotering. Det anges vara en naturlig uppgift för statens industriverk. Utskottet vill understryka betydelsen av att denna utvärdering kommer till stånd. Det vore värdefullt om utvärderingen även kunde resultera i förslag till åtgärder för att komma till rätta med eventuella obalanser.

Utskottet kan konstatera att behovet av utbildningsinsatser för kvinnor i samband med regionalpolitiskt stöd är uppmärksammat och ytterligare insatser på området är planerade. Motion 2312 i motsvarande del bör således inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *åtgärder för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden*
att riksdagen med avslag på motionerna 1984/85: 2982 och 1984/85: 2983 yrkande 1 godkänner vad som anförs i proposition 1984/85: 130 i motsvarande del,
2. beträffande *arbetsmarknadspolitiska åtgärder för kvinnor*
att riksdagen godkänner vad utskottet anfört,
3. att riksdagen med bifall till proposition 1984/85: 130 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1984/85: 2983 yrkande 2 och 1984/85: 2984 yrkandena 1 och 2 – med tillägg till tidigare beslut¹ – under det på tionde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisar ytterligare 5 000 000 kr.,
4. att riksdagen med bifall till proposition 1984/85: 100 bilaga 12 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1984/85: 2172 yrkande 4, 1984/85: 2312 yrkande 6 till *Jämställdhetsombudsmannen m. m.* under tionde huvudtiteln för budgetåret 1985/86, anvisar ett förslagsanslag av 2 090 000 kr.
5. att riksdagen med bifall till proposition 1984/85: 100 bilaga 15 i motsvarande del och med avslag på motionerna 1984/85: 804, 1984/85: 2115, 1984/85: 2311 yrkande 4 och 1984/85: 2653 till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1985/86 under trettonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 2 250 000 kr.,
6. beträffande *jämställdhetsarbetets organisation*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2172 yrkande 1,
7. beträffande *opinionsbildning på jämställdhetsområdet*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2312 yrkande 5,
8. beträffande *uppdrag åt DELFA att utvärdera flexitid*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2172 yrkande 5,
9. beträffande *ett forskningsprojekt om olikheterna mellan kvinnor och män*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2172 yrkande 6,

¹ AU 1984/85: 10.

10. beträffande *jämställdhet för män*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2312 yrkande 4,
11. beträffande *planering av övergången till informationssamhället*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2128,
12. beträffande *fler kvinnliga chefer*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2172 yrkande 2 i motsvarande del,
13. beträffande *kvinnor i statliga styrelser och kommittéer*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 2172 yrkande 2 i motsvarande del, 1984/85: 2312 yrkande 3 och 1984/85: 2984 yrkande 3,
14. beträffande *skydd mot trakasserier*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85: 779 och 1984/85: 2172 yrkande 3 i motsvarande del,
15. beträffande *rätt till tjänst efter tvist enligt jämställdhetslagen*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2172 yrkande 3 i motsvarande del,
16. beträffande *arbetsdomstolens sammansättning i jämställdhetsmål*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2172 yrkande 3 i motsvarande del,
17. beträffande *utbildningsinsatser för kvinnor i samband med regionalpolitiskt stöd*
att riksdagen avslår motion 1984/85: 2312 yrkande 2.

Stockholm den 14 maj 1985

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Karin Andersson (c), Lars Ulander (s), Anders Högmark (m), Marianne Stålberg (s), Karin Flodström (s), Bengt Wittbom (m), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Elver Jonsson (fp), Ingrid Hemmingsson (m), Christer Skoog (s), Alexander Chrisopoulos (vpk) och Nils Häggström (c).

Reservationer

1. Åtgärder för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden (mom. 1 – motiveringen)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Bengt Wittbom och Ingrid Hemmingsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar "Som redovisats" och slutar "övriga arbetstidsfrågor" bort ha följande lydelse:

I vpk:s motion 2982 behandlas den offentliga sektorns betydelse för kvinnors förvärvsarbete. Utskottet vill i anslutning härtill anföra att den kraftiga utbyggnaden av den offentliga sektorn har medverkat till att kvinnor i stor utsträckning har erbjudits traditionella arbetsuppgifter inom vård och service. Kvinnorna har inte stimulerats att söka sig till icke traditionella arbetsuppgifter inom näringslivet under de perioder då det föreläget en efterfrågan på arbetskraft. Istället har expansionen av det privata näringslivet hämmats genom den offentliga sektorns tillväxt. Detta medför att de kvinnor som nu kommer in på arbetsmarknaden får ett mindre differentierat utbud av arbetsuppgifter. Utbyggnaden av den offentliga sektorn har således bidragit till att förstärka den traditionella uppdelningen av arbetsmarknaden i en manlig och en kvinnlig del.

Utskottet anser vidare att utbyggnaden av barnomsorgen har förhindrats genom att denna enbart kan drivas i offentlig regi. Enskilda initiativ med alternativa lösningar som är anpassade till de enskilda familjernas behov kan inte utvecklas på grund av statsbidragssystemet. Härigenom försvåras möjligheterna att arbeta utanför hemmet för många föräldrar.

Vpk yrkar en plan för nedtrappning av arbetstiden till sex timmar om dagen. Utskottet bedömer att de ekonomiska förutsättningarna för en generell arbetstidsförkortning inte föreligger inom en rimlig framtid. Utskottet är heller inte övertygat om att en majoritet av de förvärvsarbetande prioriterar en generell arbetstidsförkortning framför ökad eller bibehållen privat konsumtion. Mycket talar för att en generell arbetstidsförkortning skulle få negativa konsekvenser på en rad områden och snarast försvåra situationen på arbetsmarknaden. Detta skulle inte vara till fördel för kvinnorna. Målet bör i stället vara att arbetstidsuttaget skall kunna anpassas efter såväl de enskilda arbetstagarnas önskemål som produktionens behov i olika fall. Detta kan åstadkommas genom att arbetstidsregleringen överförs till avtal så nära den lokala arbetsplatsen som möjligt. Då ges också förutsättningar för de arbetstidsförkortningar som är arbetsmässigt och ekonomiskt genomförbara. Såväl småbarnsföräldrar som andra arbetstagare skulle lättare kunna finna en arbetstidskombination som i ett visst skede bäst passar den egna situationen. En sådan utveckling underlättar såväl kvinnors som mäns möjligheter att kombinera familjeansvar med yrkesverksamhet. Utskottet kan således inte dela de värderingar som förs fram i vpk:s motion 2982 vilken således avstyrks.

2. Åtgärder för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden (mom. 1)

Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar "Utskottet konstaterar" och på s. 10 slutar "övriga arbetstidsfrågor" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i de synpunkter som förs fram i vpk:s motion 2982 att arbetslivet inte är organiserat utifrån kvinnors verklighet och behov. Detta har medfört att många kvinnor tvingats välja deltid för att klara både förvärvsarbete och ansvar för hem och barn. Dessa kvinnor har sällan möjlighet att försörja sig själva. De har sämre chanser till vidareutbildning och till att avancera inom sina yrkesområden.

Arbetstidsfrågan är utan tvivel en nyckelfråga när det gäller jämställdheten mellan könen. Det finns en rörelse i samhället för en förkortning av den dagliga arbetstiden till sex timmar. Denna rörelse domineras av kvinnor. I över tio år har debatten förts om sextimmarsdagen. Tiden borde nu vara mogen för att ta steget och börja nedtrappningen av den dagliga arbetstiden till sex timmar om dagen. En plan för nedtrappning av arbetstiden med siktet inställt på sex timmars arbetsdag bör utarbetas och genomföras. En sådan åtgärd skulle stärka kvinnornas ställning i arbetslivet och dessutom öppna möjligheter för männen att ta mer aktiv del i barnomsorg och hemarbete.

På senare år har de offentliga verksamheterna på olika sätt kringskurits och den offentliga sektorn har därmed slutat att växa. Politiska åtgärder riktade mot den offentliga sektorn får direkta återverkningar på kvinnors möjligheter att förvärvsarbeta: dels minskar den traditionella kvinnoarbetsmarknaden, dels försämras den sociala service som är en förutsättning för det kvinnliga förvärvsarbetet.

Utskottet anser att samhället måste erkänna att man är villig att betala för den typ av omsorgsarbete som kvinnor utför. Det är samhällsnyttig verksamhet som bör byggas ut, inte som nu sker stramas åt. Det finns fortfarande många barn som väntar på daghemsp plats, köerna till sjukvården är långa, äldreomsorgen är otillräckligt utbyggd. En planerad utbyggnad av de samhällsnyttiga delarna av den offentliga sektorn har stora fördelar: dels skapas här jobb, dels tillfredsställs nu eftersatta behov.

Utskottet anser att kvinnors arbetsmarknad måste breddas och i det arbetet kan propositionens åtgärdsprogram i någon mån bidra. Men utskottet vill samtidigt betona att det arbete som kvinnor traditionellt utför också måste uppvärderas av samhället. Samhället måste ta tillvara och värdera de traditionellt "kvinnliga" erfarenheterna likaväl som de traditionellt "manliga". Med stöd av vad som här anförts tillstyrker utskottet motion 2982 i motsvarande del. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande åtgärder för att förbättra kvinnornas villkor på arbetsmarknaden*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2982, med anledning av proposition 1984/85: 130 i motsvarande del samt med avslag på motion 1984/85: 2983 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder för kvinnor (mom. 2)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Bengt Wittbom och Ingrid Hemmingsson (alla m) anser

dels att till den del av utskottets yttrande som på s. 11 slutar "otraditionella arbetsuppgifter" bör ett tillägg göras med följande lydelse:

Möjligheterna att utnyttja placering i ungdomslag i syfte att bredda flickornas yrkesval bör tas till vara i betydligt större utsträckning än nu. Genom att bättre följa riksdagens ursprungliga intentioner och öka andelen platser i ungdomslag inom den enskilda sektorn bör flickorna kunna erbjudas ett större urval av arbetsuppgifter och praktikmöjligheter som dels kan tillfredsställa deras skiftande intressen och yrkesinriktningar, dels kan bredda deras yrkesval och arbetsmarknad.

Utskottet anser bl. a. av detta skäl och av skäl som åberopades i betänkandet AU 1983/84: 11 reservation 22 att det bör uppdras åt regeringen att vidta åtgärder som leder till snabb ökning av platser för ungdomslag i den enskilda sektorn.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. *beträffande arbetsmarknadspolitiska åtgärder för kvinnor*

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Medelsanvisning till anslaget Kommittéer m. m. (mom. 3)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Bengt Wittbom och Ingrid Hemmingsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Utskottet anser" och slutar på sid 12 "dock avslås" bort ha följande lydelse:

I motion 2983 anføres att många av de projekt och åtgärder som redovisas i propositionen är intressanta och bör kunna genomföras inom ramen för ordinarie verksamhet. Utskottet instämmer i denna bedömning och anser att varje arbetsgivare, utbildningsgivare eller organisation har ett moraliskt ansvar att inom sitt område vidta åtgärder som främjar jämställdheten. Detta kan ske på olika sätt. Utskottet finner inte anledning att kommentera

enskilda projekt eller initiativ som förs fram i propositionen. Denna form av verksamhet bör enligt utskottets mening normalt inte finansieras med statliga anslag.

Även utskottet anser det otillfredsställande att regeringen inte bereder riksdagen tillfälle att ta ställning till kriterier för vilka projekt som bör komma i åtnjutande av statsbidrag. Statsbidrag bör inte utgå enligt så oklara principer. Regeringens förslag om att 5 milj. kr. skall anslås till projektverksamhet bör därför även av detta skäl lämnas utan bifall av riksdagen.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2983 yrkande 2 och med avslag på motion 1984/85: 2984 yrkandena 1 och 2 avslår regeringens förslag i proposition 1984/85: 130 om ökad medelsanvisning till Kommittéer m. m. för budgetåret 1985/86.

5. Medelsanvisning till anslaget Jämställdhetsombudsmannen (mom. 4)

Karin Andersson (c), Elver Jonsson (fp) och Nils Häggström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "De budgetmässiga" och slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Både centerpartiet och folkpartiet har föreslagit att anslaget till JämO höjs. Som motiv anförs bl. a. att för en ny myndighet som håller på att bygga upp sin verksamhet och som i ingångsskedet har en mycket begränsad personal innebär en tvåprocentig nedskärning väsentligt sämre förutsättningar att bedriva verksamheten. Utskottet instämmer i dessa synpunkter och anser därför att någon nedskärning av anslaget i enlighet med huvudalternativet inte bör ske. Utskottet tillstyrker således motionerna 2172 och 2312 i motsvarande delar.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2172 yrkande 4 och 1984/85: 2312 yrkande 6 samt med anledning av proposition 1984/85: 100 bilaga 12 i motsvarande del till *Jämställdhetsombudsmannen m. m.* för budgetåret 1985/86 under tionde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 2 202 000 kr.

6. Medelsanvisning till anslaget Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (mom. 5)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Bengt Wittbom och Ingrid Hemmingsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Vid riksdagsbehandlingen" och slutar "motion 2115" bort ha följande lydelse:

År 1982 beslutade riksdagen att införa det här aktuella statliga stödet till kvinnoorganisationer, i första hand för att förbättra kvinnans ställning i samhället och främja jämställdheten mellan kvinnor och män. Moderata samlingspartiet avvisade då förslaget med motiveringen att det statsfinansiella läget nödvändiggör en stram hushållning med statens resurser. Även principiella invändningar riktades mot förslaget, nämligen att större delen av stödet kommer att tillfalla de politiska partiernas kvinnoförbund och därför kan betraktas som ett nytt partistöd.

Efter förnyat övervägande har utskottet nu kommit fram till samma uppfattning som moderata samlingspartiet tidigare redovisat. Kvinnoorganisationer får nu stöd bl. a. i form av s. k. projektbidrag för olika ändamål. Utskottet är kritiskt till dessa bidrag, som genom sin karaktär styr organisationernas arbete i stället för att stödja dem.

Utskottet hemställer att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till hur projektbidragen skall kunna utformas till ett generellt bidrag till de icke-politiska kvinnoorganisationerna. Utskottet avstyrker därmed regeringens förslag om anslag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet samt motionerna 804, 2311 i motsvarande del och 2653.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2115 samt med avslag på motionerna 1984/85: 804, 1984/85: 2311 yrkande 4 och 1984/85: 2653 *dels* avslår proposition 1984/85: 100 bilaga 15 i vad avser begäran om anslag till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet*, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utformningen av ett generellt bidrag till de icke-politiska kvinnoorganisationerna.

7. Medelsanvisning till anslaget Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (mom. 5)

Karin Andersson (c) och Nils Häggström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Utskottet behandlade" och slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

I arbetet med att nå invandrarkvinnor med information och utbildning kan invandrarkvinnornas organisationer spela stor roll. Internationella föreningen för invandrarkvinnor (Riffi) har redan statligt stöd som kvinnoorganisation. Invandrapolitiska kommittén föreslog att också de särskilda kvinnokommittéer eller kvinnosektioner som finns inom invandrarorganisationerna skulle få del av detta stöd. Utskottet finner i likhet med motion 2311 detta förslag rimligt och anser att ytterligare 500 000 kr. skall tillföras anslaget för kvinnoorganisationernas centrala verksamhet för stöd

åt kvinnosektionerna inom invandrarorganisationerna. Motion 804 i motsvarande del är därmed tillgodosedd. Utskottet föreslår att motionerna 804 yrkande 2, 2115 och 2653 avslås.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2311 yrkande 4 och med anledning av proposition 1984/85: 100 bilaga 15 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1984/85: 804, 1984/85: 2115 och 1984/85: 2653 till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1985/86 under trettonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 2 750 000 kr.

8. Medelsanvisning till anslaget Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (mom. 5)

Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar "Utskottet behandlade" och slutar på s. 14 "denna del" bort ha följande lydelse:

Flera kvinnoorganisationer med huvudsakligen svenska medlemmar har under senare år visat ett ökat och positivt intresse för invandarkvinnornas situation. Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 804 att detta arbete bör stimuleras och ges särskilt samhällsstöd. För att arbetet skall bli framgångsrikt och berikande såväl för invandarkvinnorna som för de svenska kvinnorna är det emellertid viktigt att målsättningen klart definieras och arbetsmetoderna utvecklas samt att de olika kvinnogruppernas kunskaper om varandras villkor ökas. Utskottet föreslår att ett förslagsanslag på 2 000 000 kr. inrättas för stöd åt verksamhet bland invandarkvinnor inom kvinnoorganisationer med huvudsakligen svenska medlemmar.

Förslaget om stöd åt kvinnosektionerna inom invandrarorganisationerna fördes fram av invandrapolitiska kommittén och har nu aktualiserats i motionerna 804 och 2311. Utskottet finner förslaget intressant. Kvinnosektionerna inom invandrarorganisationerna arbetar i dag under mycket osäkra ekonomiska villkor. För att föreningsverksamhet bland invandarkvinnor skall lyckas är det en förutsättning att den planeras och genomförs under ledning av kvinnor i den grupp som berörs. I den egna organisationen kan detta ske. Där kan kvinnorna också få den kunskap och säkerhet som krävs för ett samarbete på lika villkor med svenska kvinnor.

Utskottet tillstyrker således motion 804. Därmed föranleder motion 2311 i här aktuell del inga åtgärder.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 804 och med anledning av proposition 1984/85: 100 bilaga 15 i motsvarande del samt

med avslag på motionerna 1984/85: 2115, 1984/85: 2311 yrkande 4 och 1984/85: 2653 till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1985/86 under trettonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 4 250 000 kr.

9. Jämställdhetsarbetets organisation (mom. 6)

Karin Andersson (c), Elver Jonsson (fp) och Nils Häggström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar "Frågan om" och slutar på s. 15 "aktuella delen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som förs fram i motion 2172 att erfarenheterna talar för en återgång till ett system med en parlamentarisk sammansatt jämställdhetskommitté. Regeringen bör ge kommittén i uppdrag att ansvara för centralt initierade jämställdhetsprojekt, opinionsbildning och annat utåtriktat arbete samt utredningsuppdrag. Utskottet vill särskilt understryka opinionsbildningsarbetets betydelse och vill i detta avseende instämma med vad som sägs i motion 2312 som behandlas senare i betänkandet. I motionen påtalas att den omorganisation av jämställdhetsarbetet som genomfördes efter regeringsskiftet år 1982 och det opinionsbildande arbetet har förlorat den framträdande roll det hade tidigare. I motion 2172 anförs vidare att arbetsmarknadens parter och andra organisationer med anknytning till och intresse för jämställdhetsfrågor bör i en referensgrupp ges tillfälle att delta i kommitténs och regeringens jämställdhetsarbete. Regeringen bör även återkomma till riksdagen med förslag till organisationen av jämställdhetsarbetet inom regeringskansliet. Organisatoriska förutsättningar bör skapas för att ge jämställdheten en mer framskjuten position i regeringskansliet. Regeringen bör därvid överväga att placera ansvaret för jämställdhetsarbetet i statsrådsberedningen. Med anledning av det här anförda tillstyrker utskottet motion 2172 i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *jämställdhetsarbetets organisation*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2172 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

10. Opinionsbildning på jämställdhetsområdet (mom. 7)

Vid avslag av reservation 9.

Karin Andersson (c), Elver Jonsson (fp) och Nils Häggström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar "Utskottet behandlade" och slutar "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motion 2312 om opinionsbildningens stora betydelse på jämställdhetsområdet. Arbetet med att ändra attityder och bearbeta fördomar måste ständigt gå parallellt med annat jämställdhetsarbete. Vid sidan av statsmakterna har folkrörelser, politiska och fackliga organisationer samt studieorganisationer viktiga roller i detta sammanhang.

Den tidigare jämställdhetskommittén hade opinionsbildning som en av sina huvuduppgifter. Den omorganisation av jämställdhetsarbetet som genomfördes efter regeringsskiftet år 1982 innebar att kommittén avvecklades. Det opinionsbildande arbetet har härigenom förlorat den framträdande roll det hade tidigare. Den nya organisationen har uppenbarligen inte kunnat ersätta den verksamhet som bedrevs av jämställdhetskommittén och dess sekretariat, och det utåtriktade arbete som kommittén bedrev måste sålunda återupptas i någon form. I motion 2312 föreslås att jämställdhetsombudsmannens informationsuppgifter utvidgas att omfatta ansvaret för opinions- och informationsarbetet på hela jämställdhetsområdet. Till detta skulle även kunna knytas uppgiften att svara för behövlig dokumentation om jämställdhetsfrågorna.

Vad utskottet anfört om behovet av ökade insatser för att främja opinionsbildningen på jämställdhetsområdet bör delges regeringen.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *opinionsbildning på jämställdhetsområdet*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2312 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Fler kvinnliga chefer (mom. 12)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att utskottets yttrande på s. 18 som börjar "Utskottet behandlade" och slutar "förevarande del" bort ha följande lydelse:

Frågan om en ökad chefsrekrytering bland kvinnor har aktualiserats i tidigare sammanhang, och man har då hänvisat till att detta är något som arbetsgivarna har att iakta i sitt målinriktade arbete för att främja jämställdhet i arbetslivet enligt jämställdhetslagen. Jämställdhetsombudsmannen är självfallet oförhindrad att ta upp överläggningar med företagen i detta syfte.

Utvecklingen i Sverige går emellertid långsamt, och man behöver därför pröva flera vägar för att få en från jämställdhetssynpunkt angelägen ökning av chefsrekryteringen bland kvinnor. Detta gäller såväl på den offentliga som på den enskilda sektorn. På den senare är de stora företagen mönsterbildande i många avseenden. Att få med sådana företag i denna del av jämställdhetsarbetet skulle få stor betydelse för kvinnornas möjligheter att nå chefsposter på olika nivåer.

Varje år blir det ett inte ringa antal chefstjänster lediga och varje år blir det en allt större andel kvinnor på "rekryteringsposter". Utskottet anser därför, i enlighet med vad som förs fram i motion 2172, att när det gäller det statliga området bör man fastställa konkreta tidsbestämda mål för en jämnare fördelning av kvinnor och män på chefstjänster. Med anledning av det här anförda tillstyrker utskottet motion 2172 i motsvarande del. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. *beträffande fler kvinnliga chefer*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2172 yrkande 2 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

12. Kvinnor i statliga styrelser och kommittéer (mom. 13)

Karin Andersson (c), Elver Jonsson (fp) och Nils Häggström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar "Utskottet har" och slutar "därför avslås" bort ha följande lydelse:

Sedan år 1982 redovisas årligen i kommittéberättelsen fördelningen mellan kvinnor och män i regeringstillsatta kommittéer. Andelen kvinnor har inte förändrats en enda procentenhet det senaste året. Detta är mycket allvarligt, eftersom det i praktiken är just i de statliga utredningarna som morgondagens politik läggs fast.

Dåvarande regering började i juli år 1981 att uppmana organisationer och myndigheter att föreslå två namn, en kvinna och en man, till uppdrag i statliga styrelser, kommittéer m. m. som tillsätts av regeringen. Detta gjordes för att få möjlighet till en jämnare könsfördelning vid den slutliga utnämningen. Regeringen har nu gått ifrån denna praxis.

Utskottet anser i likhet med vad som anføres i motionerna 2172, 2311 och 2984, att denna praxis bör återupptas. Regeringen bör också ställa upp tidsbestämda mål för en jämnare fördelning av kvinnor och män i statliga kommittéer och styrelser. Med anledning av vad som anförts i denna fråga – vilket bör ges regeringen till känna – föreslår utskottet bifall till motionerna 2172, 2312 och 2984 i motsvarande delar.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. *beträffande kvinnor i statliga styrelser och kommittéer*

att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85: 2172 yrkande 2 i motsvarande del, 1984/85:2312 yrkande 3 och 1984/85:2984 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

13. Skydd mot trakasserier (mom. 14)

Elver Jonsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar "Motsvarande yrkanden" och slutar på s. 20 "därför avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet har erfarit att det förekommer trakasserier av den som gjort anmälan om könsdiskriminering. Risken för trakasserier kan vara en starkt återhållande faktor för dem som överväger att göra en anmälan om diskriminering. Trakasserier av den som försöker hävda sin rätt eller t.o.m. fått rätt i domstol är dessutom ovärdigt i ett rättssamhälle och bör inte accepteras. Utskottet anser i likhet med vad folkpartiet anför i motion 2172 att det bör utredas om ett förbud mot trakasserier behövs. Utskottet tillstyrker således motion 2172 i motsvarande del. Vad som här anförts innebär att även motion 779 blir tillgodosedd.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande skydd mot trakasserier

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2172 yrkande 3 i motsvarande del samt med anledning av motion 1984/85: 779 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

14. Utbildningsinsatser för kvinnor i samband med regionalpolitiskt stöd (mom. 17)

Karin Andersson (c) och Nils Häggström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar "Arbetsmarknadsutbildningen (AMU)" och på s. 22 slutar "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Det händer dock alltför ofta att företag beviljas dispens från villkoret att minst 40% av vardera könet skall rekryteras vid en företagsexpansion. Motivet till dispensen är att inga utbildade kvinnor finns att tillgå. Utskottet anser i likhet med motionärerna att det måste vara ett ansvar för arbetsmarknadsmyndigheterna att genom utbildningsinsatser se till att detta skäl inte kan åberopas.

Den tidigare jämställdhetskommittén föreslog att lantbruksnämnder och skogsvårdsstyrelser bör åläggas att ägna ökad uppmärksamhet åt arbetstillfällen för kvinnor. Kommittén avsåg både jord-, trädgårds- och skogsbruk och möjligheten att till sådana företag knyta annan verksamhet såsom naturvård, skogsvård och turism.

Utskottet anser att detta förslag är angeläget att pröva eftersom de areella näringarna utgör grunden för sysselsättningen i glesbygd. Utskottet tillstyrker således motion 2312 i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *utbildningsinsatser för kvinnor i samband med regionalpolitiskt stöd*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85: 2312 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

1. Uppdrag åt DELFA att utvärdera flextid (mom. 8)

Elver Jonsson (fp) anför:

Folkpartiet har i motion 2172 tagit upp frågan om arbetstider. Partiet anför att en ökad valfrihet när det gäller arbetets förläggning och omfattning ger de kvinnor som vill en möjlighet att förlänga sin arbetstid — och de män som vill möjlighet att förkorta sin. Redan nu tillämpas flextid hos ett stort antal statliga myndigheter. För att möjlighet till flextid skall ges till allt fler vore det av värde med en utvärdering av hittills vunna erfarenheter av systemet. Vi förordar därför att DELFA ges i uppdrag att göra en sådan utvärdering.

2. Kvinnor i statliga styrelser och kommittéer (mom. 13)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Bengt Wittbom och Ingrid Hemmingsson (alla m) anför:

Vi vill i frågan om kvinnor i statliga styrelser och kommittéer hänvisa till de motiv som vi anförde i reservation 3 i betänkande AU 1983/84: 6.

3. Rätt till tjänst efter tvist enligt jämställdhetslagen (mom. 15)

Elver Jonsson (fp) anför:

Folkpartiet har i motion 2172 anfört att det finns skäl att utreda möjligheterna till rätt till en tjänst efter tvist enligt jämställdhetslagen. Att en domstol enligt nuvarande ordning endast kan utdöma tämligen blygsamma skadestånd vid en könsdiskriminerande kränkning uppfattas av många som otillräckligt. Det intrycket förstärks också av att de hittillsvarande domarna i arbetsdomstolen inte tycks ha fått den effekt som varit avsedd. En strängare sanktion i form av rätt till anställningen skulle kunna vara ett sätt att ge jämställdhetslagens diskrimineringsförbud ökad tyngd. Vi vill samtidigt inte förneka att en lagändring av detta slag kan föra med sig vissa problem. Det är därför angeläget att frågan först utreds innan några åtgärder vidtas.